

**Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

Кафедра політичних наук і права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до проведення практичних занять та організації самостійної й
індивідуальної роботи з навчальної дисципліни
«ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН»**

для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань С «Соціальні науки, журналістика,
інформація та міжнародні відносини»
ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії»
спеціальності С2 «Політологія»

Розробник: кандидат політичних наук,
доцент, доцент кафедри політичних
наук і права Каменчук Т.О.

УДК 32 (477,4) (075.8)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського (протокол № 1 від 28.08.2025 року)*

Рецензенти:

Кокорєв О. В. – доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародних відносин, суспільних комунікацій та ІТ-права Державного університету інтелектуальних технологій і зв'язку.

Проноза І.І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Каменчук Т.О. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної й індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Політичні системи європейських країн» [для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії» спеціальності С2 «Політологія»]. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 50 с.

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної й індивідуальної роботи з навчальної дисципліни «Політичні системи європейських країн» містять навчально-тематичний план практичних занять, завдання до практичних занять, питання для обговорювання, закріплення й перевірки знань здобувачів, питання та завдання для самостійного опрацювання певної частини курсу, творчо-аналітичні завдання, приблизну тематику індивідуальних навчально-дослідних завдань та методичні рекомендації щодо їх виконання, тестові завдання, питання до екзамену, а також систему оцінювання щодо форм поточного та підсумкового контролю з поясненнями, список рекомендованої літератури.

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	7
РОЗДІЛ 2. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ	14
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ	30
ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ	35
СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ	37
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	48

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Методичні рекомендації укладені відповідно до ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії» спеціальності С2 «Політологія»

У рекомендаціях висвітлені основні завдання щодо практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи здобувачів зазначеного профілю відповідно до сучасних тенденцій освітньо-наукового процесу в закладі вищої освіти.

Навчальна дисципліна «Політичні системи європейських країн» є обов'язковою дисципліною для підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» ОПП «Політологія. Українські та європейські політичні студії» спеціальності С2 «Політологія»

Метою викладання навчальної дисципліни «Політичні системи європейських країн» є вивчення магістрантами політичних систем сучасної Європи, процесів модернізації у різних регіонах, суперечностей розвитку та динаміки трансформації різних країн Європи. Ознайомлення здобувачів з новітніми напрацюваннями зарубіжних і вітчизняних учених-політологів, фактичним матеріалом, який висвітлює особливості політичної трансформації країн світу на початку 3-го тисячоліття.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН 01 Застосовувати для розв'язування складних задач політології розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації, особливостей реалізації влади у різних політичних системах, їх соціально-економічного, історичного та соціокультурного контексту.

ПРН 04. Приймати ефективні рішення з питань політики, політичних наук і

дотичних проблем, у тому числі у складних і непередбачуваних умовах; прогнозувати розвиток політичних процесів; визначати фактори, що впливають на них і на досягнення поставлених цілей; аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки політичних рішень.

ПРН 06. Критично осмислювати принципи здійснення влади та публічної політики, політичних інститутів та процесів, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

ПРН 11. Професійно виконувати у практичній діяльності функції фахівця-політолога відповідно до особливостей політичних відносин між акторами та інститутами в Європі (на міжнародному, національному, регіональному рівнях) та впливу інтеграційних процесів на владні відносини, урядування, політичні інститути з урахуванням політичної природи Європейського Союзу та його політик у різних сферах і місця України в них.

ПРН 12. Аналізувати актуальні проблеми та прогнозувати перспективні і ризиковані шляхи європейської та євроатлантичної інтеграції України.

Очікувані результати навчання: У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

- Основні типи політичних систем та їх особливості.
- Структуру та функції державної влади в країнах Європи.
- Основні виборчі системи та їх вплив на політичний процес.
- Політичні режими європейських країн: демократія, авторитаризм, гібридні форми.
- Роль політичних партій, рухів і громадянського суспільства у формуванні політичної системи.
- Особливості конституційного устрою різних європейських держав.
- Взаємодію національних політичних систем із Європейським Союзом та іншими міжнародними організаціями.

уміти:

- Аналізувати політичні системи європейських країн та їхній вплив на суспільство.
- Порівнювати політичні інститути різних країн, визначати їхні спільні риси та відмінності.
- Оцінювати ефективність політичних механізмів і процесів у європейських державах.
- Визначати роль виборчих систем у формуванні органів влади.
- Аналізувати діяльність політичних партій і їхню роль у політичній системі.
- Прогнозувати можливі зміни та тенденції розвитку політичних систем у Європі.
- Критично мислити та застосовувати теоретичні знання для аналізу актуальних політичних подій.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК02. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК03. Здатність розробляти проєкти та управляти ними.

ЗК06. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності(СК)

СК01. Усвідомлення природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.

СК02. Спроможність здійснювати фахову педагогічну та/або науково-педагогічну діяльність у закладах освіти.

СК03. Критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей розвитку влади та публічної політики, політичних

інститутів та процесів, гендерної політики, світової політики та політики окремих країн та регіонів.

СК04. Здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

СК05. Спроможність комплексно використовувати нормативну та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.

СК06. Здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

СК07. Спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультаційні функції на національному та міжнародному рівні.

СК11. Здатність комплексно аналізувати українсько -європейські владно-політичні відносини та розуміти особливості функціонування публічної політики, політичних інститутів та процесів в Україні та Європі.

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	денна форма навчання
1	<i>Семінар.</i> «Теоретичні основи політичних систем: поняття, структура, класифікація»	4

2	<i>Семінар «Демократія та авторитаризм: порівняльний аналіз політичних режимів у Європі»</i>	4
3	<i>Семінар «Політичні партії та партійні системи Європи»</i>	4
4	<i>Дискусія «Політичні системи Західної Європи: особливості та тенденції розвитку»</i>	4
5	<i>Дебати з елементами кейс-стаді, інтерактивними вправами та груповою роботою «Політичні системи Центральної та Східної Європи: демократизація та виклики трансформації»</i>	4
6	<i>Дискусія «Політична система України в європейському контексті»</i>	4
	Усього:	24

Усі форми проведення практичних занять передбачають дискусію зі сформульованих питань, з'ясування виділених термінів і понять, обговорення доповідей, рефератів і виконаних практичних завдань. Головними вимогами є формування власного погляду на певні науково-методологічні підходи, сучасні принципи й прикладні методи дослідження, оцінка їх евристичної значимості й придатності для з'ясування складних політико-трансформаційних процесів в Європі

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота здобувачів є однією з головних форм освітнього процесу. Глибоке розуміння питань багато в чому залежить саме від самостійної роботи. Самостійна робота здобувачів спрямована на те, щоб здобувач був не лише пасивним споживачем знань, але й активним їх творцем, котрий вміє сформулювати проблему, аналізувати шляхи її розв'язання, що передбачає орієнтацію на активні методи оволодіння знаннями, розвиток творчих здібностей, розвиток вмінь творчого застосування вже набутих знань. Тож, мета організації самостійної роботи здобувачів полягає у інтенсифікації вивчення матеріалу, стимулюванні

здобувачів до опрацювання додаткових матеріалів з різних джерел, розвитку пізнавальних здібностей, творчої активності.

Самостійна робота здобувачів передбачає:

1. Опрацювання лекційного матеріалу.
2. Самостійне опрацювання окремих питань, що не розглядалися у лекційному курсі.
3. Роботу з науковою літературою та першоджерелами, підручниками та періодичною літературою.
4. Виконання теоретичних та творчо-аналітичних завдань до кожної з тем навчальної дисципліни.
5. Позааудиторну роботу – участь в обговореннях важливих та актуальних питань на науково-практичних конференціях, науково-практичних семінарах, круглих столах.
6. Підготовка до модульного контролю та екзамену;
7. Консультації викладачів

Консультативна допомога здобувачу надається у таких формах:

- особиста зустріч викладача і студента за графіком консультацій

(П'ятниця 15.00-17.00);

- листування за допомогою електронної пошти (kamenchuk.to@pdkpu.edu.ua);

- відеозустріч, аудіоспілкування або чат консультації, за домовленістю ініціативи здобувача (-ів) вищої освіти, індивідуальні – Viber Telegram, групові – ZOOM, Teams 365 в робочі дні.

Кожен із зазначених компонентів вимагає від здобувачів активної та цілеспрямованої самостійної роботи. Важливо, щоб студенти під час навчання дотримувалися принципів ефективного вивчення та організації свого часу. Викладач на початку курсу проводить вступну сесію, щоб ознайомити студентів з вимогами і очікуваннями, зокрема тих, хто навчається за індивідуальним графіком.

Самостійна робота є невід'ємною частиною навчального процесу і забезпечує глибше оволодіння матеріалом поза аудиторними заняттями. Час, виділений на самостійну роботу, регулюється навчальним планом.

Завдання для самостійної роботи спрямовані на уникнення поверхневого засвоєння матеріалу і механічного запам'ятовування фактів. Щоб отримати позитивну оцінку, студент має не лише демонструвати знання, але й уміти вирішувати конкретні наукові завдання, аналізувати та структурувати інформацію, шукати нестандартні підходи на основі самостійно здобутих даних, формулювати і обстоювати власні думки. Це, передусім, включає самостійне вивчення навчальних, наукових і довідкових матеріалів. Рекомендується вести записи, які можуть бути як у традиційному, так і в електронному форматі або у вигляді презентацій. Такий підхід сприяє глибшому засвоєнню матеріалу і дозволяє зберігати інформацію у зручному для подальшого використання вигляді. Рівень виконання самостійних завдань враховується при підрахунку підсумкових оцінок за змістовими модулями дисципліни.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Форма контролю
		денна форма навчання	
1	Теоретичні основи політичних систем: поняття, структура, класифікація Сутність поняття «політична система» у вітчизняній і зарубіжній політології. Класичні підходи до аналізу політичних систем (системний, інституційний, культурологічний). Політична система як цілісність: структура та функції. Взаємодія інститутів державної влади у межах політичної системи. Роль громадянського суспільства у функціонуванні політичної системи.	13	Поточна перевірка якості виконання практичних завдань, усне опитування, залік

	Відмінність понять «політична система» та «політичний режим». Функції політичної системи (комунікативна, інтегративна, регулятивна тощо). Політична культура як складова політичної системи. Класифікації політичних систем: традиційні та сучасні підходи. Порівняння класифікацій політичних систем за Д. Істоном та Г. Алмондом. Політична система як механізм забезпечення стабільності суспільства. Вплив глобалізації на політичні системи. Актуальні тенденції розвитку політичних систем у XXI столітті.		
2	Демократія та авторитаризм: порівняльний аналіз політичних режимів у Європі Поняття політичного режиму: сутність та ключові характеристики. Основні ознаки демократичного режиму. Моделі демократії: ліберальна, соціальна, деліберативна. Основні ознаки авторитарного режиму. Типи авторитарних режимів (військові, бюрократичні, традиційні). Відмінності між демократією та авторитаризмом. Гібридні режими: сутність та приклади. Європейські кейси демократичних трансформацій. Причини кризи демократії в сучасній Європі. Роль інститутів громадянського суспільства у зміцненні демократії. Авторитарні тенденції в окремих країнах Європи. Перспективи розвитку демократії у XXI столітті.	12	
3	Політичні партії та партійні системи Європи Поняття та основні функції політичних партій.	12	

	Історія виникнення політичних партій у Європі. Типологія політичних партій: кадрові, масові, універсальні. Взаємозв'язок між політичними партіями та виборчими системами. Основні партійні сім'ї Європи: соціал-демократи, консерватори, ліберали, зелені. Розвиток партійних систем у Західній Європі. Трансформація партійних систем у Центральній та Східній Європі. Європейські партійні альянси та наднаціональні партійні структури. Криза традиційних партій у XXI столітті. Виникнення нових політичних рухів та популістських партій. Вплив європейської інтеграції на партійні системи. Перспективи розвитку політичних партій у сучасній Європі.		
4	Політичні системи Західної Європи: особливості та тенденції розвитку Спільні риси політичних систем країн Західної Європи. Основні моделі державного устрою (унітарна, федеративна). Особливості парламентських і президентських форм правління. Роль монархії у сучасних політичних системах Західної Європи. Виборчі системи у країнах Західної Європи. Партійні системи країн регіону. Політична культура та громадянська участь у Західній Європі. Вплив європейської інтеграції на політичні системи. Тendenції діджиталізації політики у Західній Європі. Проблема євроскептицизму та її вплив на політичні процеси. Зростання ролі популістських рухів. Роль ЗМІ та нових медіа у політичних	13	

	процесах. Перспективи розвитку політичних систем у XXI столітті.		
5	Політичні системи Центральної та Східної Європи: демократизація та виклики трансформації Історичні передумови формування політичних систем регіону. Основні етапи демократизації після розпаду СРСР. Вплив комуністичного минулого на сучасні політичні процеси. Конституційні моделі у країнах Центральної та Східної Європи. Вибірчі системи та політична конкуренція. Партійні системи у країнах регіону. Роль політичних еліт у процесі трансформацій. Вплив Європейського Союзу на демократизаційні процеси. Проблеми корупції та політичної нестабільності. Гібридні політичні режими. Відкат до авторитаризму: приклади та наслідки. Вплив війни в Україні на політичні процеси в регіоні. Перспективи розвитку політичних систем Центральної та Східної Європи.	13	
6	Політична система України в європейському контексті Етапи становлення політичної системи України після здобуття незалежності. Конституційний розвиток України (1996–2020 рр.). Характеристика парламентсько-президентської форми правління. Інститути виконавчої, законодавчої та судової влади в Україні. Вибірчі системи та їх еволюція в Україні. Розвиток партійної системи України. Роль громадянського суспільства у політичних процесах.	13	

	Особливості політичної культури в Україні. Проблеми та виклики демократизації. Вплив європейської інтеграції на політичну систему України. Порівняння політичної системи України з моделями країн ЄС. Політична система України та безпекові виклики сучасності. Перспективи розвитку політичної системи України в європейському контексті.		
		76	

РОЗДІЛ 2.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ЄВРОПИ

Практичне заняття 1. Семінар

*«Теоретичні основи політичних систем: поняття, структура,
класифікація» (4год.)*

План заняття:

1. Поняття політичної системи: наукові підходи до визначення.
2. Основні елементи політичної системи.
3. Функції політичних систем у суспільстві.
4. Класифікації політичних систем: приклади з європейських країн.
5. Тенденції трансформації політичних систем у Європі XX–XXI ст.

Питання до обговорення:

1. Які існують підходи до визначення поняття «політична система»?
2. Які основні елементи політичної системи проявляються у європейських державах?

3. Чим відрізняються функції політичної системи у стабільних демократіях (наприклад, Німеччина, Швеція) та у країнах перехідного типу (наприклад, Україна, Польща 1990-х)?
4. За якими критеріями класифікують політичні системи Європи?
5. Як змінилися політичні системи європейських держав після Другої світової війни та після падіння «залізної завіси»?

Питання до роздумів:

1. Чому в Європі співіснують різні типи політичних систем?
2. Чи можна назвати політичну систему ЄС наднаціональною політичною системою?
3. Наскільки універсальним є поділ політичних систем на демократичні та авторитарні у європейському контексті?
4. Які виклики для політичних систем створюють війна в Україні, міграційні кризи та популізм?

Методика проведення семінару:

- Семінар проходить у форматі обговорення з елементами групової роботи.
- Студенти отримують завдання заздалегідь: підготувати короткі приклади політичних систем різних європейських країн.
- Кожна група представляє результати (5–7 хв.), після чого відбувається загальна дискусія.
- Викладач підсумовує: показує, як теоретичні визначення поняття «політична система» проявляються на практиці у Європі.

Практичні завдання:

1. Аналітична таблиця:

Складіть таблицю «Політичні системи європейських держав».

Країна	Тип політичної системи	Форма правління	Політичний режим	Особливості
Франція	Напівпрезидентська	Республіка	Демократичний	Поєднання сильної президентської та парламентської влади
Німеччина	Федеративна	Парламентська республіка	Демократичний	Розвинена багатопартійна система
Польща	Унітарна	Парламентсько-президентська республіка	Демократичний	Сильні трансформаційні процеси після 1989 р.
Швеція	Унітарна	Конституційна монархія	Демократичний	Стійка парламентська традиція
Україна	Унітарна	Парламентсько-президентська республіка	Демократичний (перехідний)	Складний процес реформування

2. Групова робота:

Поділіться на групи та оберіть одну країну Західної Європи та одну з Центрально-Східної.

- Опишіть її політичну систему.
- Визначте сильні та слабкі сторони.
- Порівняйте з іншою країною Європи.

3. Міні-кейс:

Проаналізуйте політичну систему України після Революції Гідності (2014). Які її риси наблизили країну до європейських демократичних систем?

Завдання для самостійної роботи:

I. Питання для самостійного опрацювання:

1. Дайте визначення поняття «політична система» у працях європейських політологів.
2. Які елементи політичної системи найбільш характерні для європейських держав?
3. Як відрізняються політичні системи Західної та Центрально-Східної Європи?
4. Чому в Європі зберігається різноманітність форм правління та режимів?
5. Як членство у ЄС впливає на трансформацію політичних систем?

II. Творчо-аналітичні завдання:

1. Складіть схему класифікації політичних систем у Європі за критеріями: форма правління, структура держави, політичний режим.
2. Напишіть доповідь на тему: «Відмінність понять «політична система» та «політичний режим».
3. Підготуйте презентацію (5–7 слайдів) про політичну систему обраної країни Європи (на вибір: Франція, Німеччина, Італія, Польща, Швеція, Україна).

Практичне заняття 2. Семінар

«Демократія та авторитаризм: порівняльний аналіз політичних режимів у Європі» (4 год.)

План заняття:

1. Поняття політичного режиму: визначення та підходи в політології.

2. Демократичні режими в Європі: основні ознаки та приклади.
3. Авторитарні режими в Європі: характерні риси та класифікація.
4. Порівняння демократичних і авторитарних режимів на прикладах європейських держав.
5. Сучасні тенденції: демократизація, зворотні процеси та гібридні режими.

Питання до обговорення:

1. Які головні відмінності між демократією та авторитаризмом у європейських країнах?
2. Які типи демократії представлені в Європі (пряма, представницька, ліберальна, неліберальна)?
3. Які ознаки авторитарного режиму проявляються у сучасній Білорусі?
4. Як гібридні політичні режими функціонують у країнах Центральної та Східної Європи?
5. Чи можна говорити про «кризу демократії» у країнах ЄС?

Питання до роздумів:

1. Чи є демократія універсальною цінністю для всіх європейських держав?
2. Чому деякі країни Європи демонструють відкат від демократичних стандартів (приклади: Угорщина, Польща)?
3. Чи можуть елементи авторитаризму підвищувати ефективність державного управління?
4. Наскільки загрозливими є тенденції зростання популізму для демократії в Європі?
5. Чи можлива «європейська модель» гібридного режиму?

Методика проведення семінару:

- Заняття проводиться у форматі порівняльної дискусії.
- Студенти діляться на групи: одна аналізує приклади стабільних демократій (Франція, Німеччина, Швеція), інша — авторитарних або гібридних режимів (Білорусь, Росія, Угорщина).

- Кожна група готує короткі виступи (5–7 хв.) та презентує результати.
- Обговорення супроводжується аналізом конкретних кейсів (вибори, свобода ЗМІ, роль парламенту).
- Викладач підводить підсумки та акцентує увагу на ключових тенденціях політичних змін у Європі.

Практичні завдання:

1. Порівняльна таблиця:

Складіть таблицю «Демократія vs Авторитаризм у Європі».

Критерій	Демократія (приклади: Франція, Німеччина, Швеція)	Авторитаризм (приклади: Білорусь, Росія)
Джерело влади	Вибори, воля народу	Сильна президентська влада, обмежений контроль
Політичні права і свободи	Гарантовані конституцією	Обмежуються владою
Вибори	Вільні, конкурентні	Формальні, контрольовані владою
Медіа	Плюралізм, незалежність	Цензура, державний контроль
Опозиція	Має право на участь	Переслідується або маргіналізується

2. Кейс-аналіз:

Проаналізуйте демократичну систему Швеції та авторитарну систему Білорусі.

- Які риси їхніх режимів найбільш яскраво виражені?
- Які наслідки це має для суспільного розвитку?

3. Міні-дебати:

Поділіться на дві групи:

- «Демократія є оптимальною формою політичного режиму для Європи».
- «Авторитаризм у кризових умовах може бути більш ефективним».

Після дебатів сформулюйте спільні висновки.

Завдання для самостійної роботи:

I. Питання для самостійного опрацювання:

1. Дайте визначення політичного режиму.

2. Які ознаки характеризують демократію?
3. Які риси притаманні авторитарним режимам у Європі?
4. Дослідіть приклади гібридних режимів у Центрально-Східній Європі.
5. Як європейські інституції (Рада Європи, ЄС, ОБСЄ) впливають на політичні режими?

II. Творчо-аналітичні завдання:

1. Складіть схему класифікації політичних режимів Європи (демократія, авторитаризм, гібридні режими).
2. Напишіть доповідь на тему: «Відмінності між демократією та авторитаризмом.»
3. Підготуйте презентацію з аналізом демократичних і авторитарних рис у політичному житті конкретної країни Європи.
4. Проаналізуйте заяву європейського політика (наприклад, президента Європарламенту чи лідера держави ЄС) щодо стану демократії. Наскільки його аргументи відображають реальність?

Практичне заняття 3. Семінар

«Політичні партії та партійні системи Європи» (4 год.)

План заняття:

1. Поняття та функції політичних партій.
2. Типологія партій: кадрові, масові, універсальні, «партії виборців».
3. Партійні системи Європи: однопартійні, двопартійні, багатопартійні.
4. Особливості партійних систем у Західній та Центрально-Східній Європі.
5. Тенденції розвитку партій та партійних систем у ХХІ ст. (популізм, євроскептицизм, «зелені» партії).

Питання до обговорення:

1. Які основні функції виконують політичні партії у європейських країнах?
2. Чим відрізняються кадрові та масові партії?
3. Які риси має багатопартійна система Німеччини?
4. Чому у Великій Британії зберігається двопартійна модель?

5. Як впливають на політичні процеси «нові партії» — зелені, регіоналістські, цифрові?
6. Чи зміцнюють чи, навпаки, послаблюють популістські партії демократію в Європі?

Питання до роздумів:

1. Чи втрачають партії вплив у добу глобалізації та соціальних мереж?
2. Чому багатопартійність у деяких країнах (Італія) призводить до нестабільності уряду?
3. Чи можливе формування єдиної «європейської партійної системи» на рівні ЄС?
4. Яким чином ідеології (ліві, праві, центристські) трансформуються у ХХІ ст.?
5. Які загрози для демократії несуть радикальні партії?

Методика проведення семінару:

- Семінар проходить у форматі обговорення та групових презентацій.
- Студенти готують виступи про партійні системи різних європейських країн (Німеччина, Франція, Велика Британія, Італія, Польща, Швеція).
- Кожна група презентує результати, після чого відбувається порівняння.
- Викладач підсумовує дискусію, звертаючи увагу на спільні та відмінні риси європейських партійних систем.

Практичні завдання:

1. Аналітична таблиця:

«Типи партійних систем у Європі».

Країна	Тип партійної системи	Приклади партій	Характеристика
Велика Британія	Двопартійна (з елементами багатопартійності)	Консервативна партія, Лейбористська партія	Стійка двопартійна традиція
Німеччина	Багатопартійна	ХДС/ХСС, СДПН, Зелені, ВДП, Ліві	Коаліційні уряди, пропорційна система
Італія	Багатопартійна	«Брати Італії», Демократична	Часті урядові кризи

		партія, «Рух 5 зірок»	
Польща	Багатопартійна	«Право і справедливість», «Громадянська платформа»	Динамічні трансформації після 1989 р.
Швеція	Багатопартійна	Соціал-демократи, Поміркована коаліційна партія, Шведські демократи	Стійка традиція парламентської демократії

2. Кейс-аналіз:

Порівняйте партійну систему Німеччини та Італії.

- У чому полягають відмінності?
- Які наслідки для політичної стабільності?

3. Міні-дебати:

- Група 1: «Партійні системи європейських країн гарантують демократію та стабільність».
- Група 2: «Партійні системи Європи спричиняють кризу представництва та зростання популізму».

Завдання для самостійної роботи:

I. Питання для самостійного опрацювання:

1. Дайте визначення політичної партії та охарактеризуйте її основні функції.
2. Які є типи партій за організаційною структурою та ідеологією?
3. Охарактеризуйте відмінності між двопартійною та багатопартійною системою.
4. Дослідіть еволюцію партійних систем у Західній і Центрально-Східній Європі.
5. Як функціонують партії у Європейському парламенті?

II. Творчо-аналітичні завдання:

1. Складіть порівняльну таблицю, у якій визначте відмінності між кадровими, масовими та «партіями виборців».
2. Напишіть доповідь на тему: «Основні партійні сім'ї Європи: соціал-демократи, консерватори, ліберали, зелені».
3. Підготуйте презентацію про партійну систему обраної країни Європи.
4. Проаналізуйте вибори до Європарламенту: які партії домінують, які тенденції виявляються?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2: ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ОКРЕМИХ КРАЇН ЄВРОПИ ТА ЇХ ЕВОЛЮЦІЯ

Практичне заняття 4. Дискусія ***«Політичні системи Західної Європи: особливості та тенденції розвитку» (4 год.)***

Орієнтовні напрями дискусії:

1. Традиції парламентаризму у Західній Європі.
2. Роль монархій у сучасних демократичних системах (Велика Британія, Іспанія, Бельгія).
3. Напівпрезиденталізм у Франції: переваги й ризики.
4. Вплив багатопартійності на політичну стабільність (Німеччина, Нідерланди, Італія).
5. Тенденції: європейська інтеграція, зростання популізму, міграційні виклики.

Питання до дискусії:

1. Чому Західна Європа стала «колискою демократії»?
2. Які особливості політичних систем монархій Західної Європи?
3. Як французька модель напівпрезиденталізму відрізняється від парламентських республік?
4. Чому багатопартійність у Нідерландах і Німеччині не призводить до нестабільності, а в Італії – часто спричиняє урядові кризи?

5. Які виклики стоять перед політичними системами Західної Європи у XXI ст.?

Методика проведення дискусії:

- Викладач пропонує ключові проблемні питання.
- Студенти працюють у групах:
 - Група 1: аналізує парламентські демократії (Велика Британія, Нідерланди, Німеччина).
 - Група 2: аналізує напівпрезидентську модель Франції.
 - Група 3: аналізує сучасні європейські монархії.
- Кожна група формулює свої аргументи й презентує їх на загальній дискусії.
- Завершення: спільне складання «карти особливостей політичних систем Західної Європи».

Практичні завдання:

1. Порівняльна схема:

Побудуйте схему «Форма правління в країнах Західної Європи».

Країна	Форма правління	Особливості
Велика Британія	Конституційна монархія, парламентська система	Традиції парламентаризму, сильна роль прем'єра
Франція	Напівпрезидентська республіка	Поділ виконавчої влади між президентом і урядом
Німеччина	Федеративна парламентська республіка	Коаліційні уряди, стабільна багатопартійність
Італія	Парламентська республіка	Часті зміни урядів, багатопартійність
Іспанія	Конституційна монархія, парламентська система	Символічна роль монарха, сильний парламент

2. Кейс-аналіз:

- Розгляньте приклад коаліційних переговорів у Німеччині після виборів 2021 р.
- Які труднощі виникають у багатопартійній системі?
- Чому попри складність переговорів система залишається стабільною?

3. Міні-дослідження:

Оберіть одну країну Західної Європи та підготуйте короткий аналітичний звіт про її політичну систему.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготуйте коротке доповідь: «Політичні системи Західної Європи - зразок демократичної моделі»
2. Створіть порівняльну таблицю: парламентські республіки vs конституційні монархії у Західній Європі.
3. Проаналізуйте, як членство в ЄС впливає на політичні системи Західної Європи.
4. Підготуйте презентацію про особливості політичної системи обраної країни Західної Європи.

Практичне заняття 5. Дебати з елементами кейс-стаді, інтерактивними вправами та груповою роботою

«Політичні системи Центральної та Східної Європи: демократизація та виклики трансформації» (4 год.)

Орієнтовний план заняття:

1. Вступне слово викладача: особливості регіону ЦСЄ після 1989 р.
2. Дебати: «Успіх чи провал демократичних трансформацій у ЦСЄ?»
3. SWOT-аналіз політичних систем обраних країн (групова робота).
4. Кейс-стаді: Україна та євроінтеграційні реформи.
5. Інтерактивна вправа «Політична карта ЦСЄ».
6. Міні-дебати: «ЄС як гарант демократії: допомога чи тиск?»

7. Творче завдання «Якби я був радником уряду...».
8. Загальне підбиття підсумків, формування висновків.

Основні питання для обговорення:

1. Чому після 1989 р. країни Центральної та Східної Європи стали на шлях демократизації?
2. Які головні успіхи та проблеми політичних трансформацій у Польщі, Чехії, Словаччині?
3. Чому в Угорщині відбувається відкат від демократичних стандартів?
4. Як війна в Україні впливає на політичні процеси у всьому регіоні?
5. Які зовнішні чинники (ЄС, НАТО, міжнародні фінансові організації) підтримують або ускладнюють розвиток демократії?

Методика проведення заняття:

- Викладач окреслює контекст трансформацій у ЦСЄ.
- Студенти працюють у різних форматах: дебати, групові завдання, карта-симуляція, рольові вправи.
- Після кожної активності викладач коротко підсумовує результати й інтегрує їх у загальну дискусію.

Практичні завдання:

1. Дебати (Команда А vs Команда Б):

- Команда А: доводить, що країни ЦСЄ успішно пройшли шлях демократизації.
- Команда Б: доводить, що демократичні реформи неповні, а деякі держави рухаються до авторитаризму.

2. SWOT-аналіз (групова робота):

Оберіть одну країну (Польща, Угорщина, Чехія, Україна) і складіть SWOT-таблицю її політичної системи.

Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози

3. Кейс-стаді «Україна та ЄС»:

1. Як євроінтеграційний курс вплинув на політичну систему України після 2014 р.?
2. Які реформи наблизили її до стандартів ЄС?
3. Які проблеми залишаються?

4. Інтерактивна вправа «Політична карта ЦСЄ»:

1. На карті регіону студенти позначають статус політичних систем: «стабільна демократія», «гібридний режим», «тенденції до авторитаризму».
2. Потім обговорюють, наскільки це відповідає дійсності.

5. Міні-дебати «ЄС як гарант демократії»:

- Позиція 1: ЄС сприяє демократизації.
- Позиція 2: ЄС чинить тиск і обмежує суверенітет.

6. Творче завдання «Якби я був радником уряду...»:

1. Оберіть одну країну ЦСЄ.
2. Складіть 3 рекомендації для її політичної системи (наприклад, як боротися з корупцією, зміцнити незалежність судів, посилити парламентський контроль).
3. Презентуйте свої ідеї групі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Напишіть доповідь: «Перспективи розвитку політичних систем Центральної та Східної Європи»
2. Створіть порівняльну таблицю: Польща – Угорщина – Чехія – Україна (форма правління, партійна система, політичний режим, виклики).
3. Підготуйте презентацію про трансформацію політичної системи обраної країни ЦСЄ після 1989 р.
4. Проаналізуйте одну офіційну заяву Європарламенту або Єврокомісії щодо демократії в Угорщині чи Польщі. Наскільки вона обґрунтована?

Практичне заняття 6. Дискусія

«Політична система України в європейському контексті» (4 год.)

Орієнтовні напрями дискусії:

1. Етапи становлення політичної системи України: від 1991 р. до сьогодення.

2. Особливості форми правління: еволюція від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки.
3. Вплив європейської інтеграції на політичну систему України.
4. Порівняння політичних інститутів України та країн Центрально-Східної Європи (Польща, Литва, Угорщина).
5. Виклики: війна, олігархічний вплив, корупція, проблеми незалежності судів.
6. Перспективи: які кроки мають остаточно закріпити Україну в європейському політичному просторі?

Питання до дискусії:

1. Чи вдалося Україні сформувати стійку демократичну політичну систему?
2. У чому полягають основні відмінності політичної системи України від країн ЄС?
3. Які реформи після 2014 року найбільше наблизили Україну до європейських стандартів?
4. Чому боротьба з корупцією є ключовим чинником для євроінтеграції?
5. Як війна впливає на політичні інститути України?
6. Чи можна вважати Україну прикладом «моделі перехідної демократії» у Європі?

Практичні завдання:

1. Порівняльна таблиця «Україна та країни ЦСЄ»

Країна	Форма правління	Політичний режим	Стан партійної системи	Сучасні виклики
Україна	Парламентсько-президентська республіка	Демократія (перехідна)	Часті зміни партій, слабка інституціоналізація	Корупція, війна, олігархія
Польща	Парламентсько-президентська республіка	Демократія	Дві домінуючі сили, конфлікти з ЄС	Судова реформа, популізм
Угорщина	Парламентська республіка	Гібридний режим	Домінування «Фідес»	Авторитарні тенденції, тиск ЄС
Литва	Парламентська	Демократія	Стабільна	Безпекові

	республіка		багатопартійність	виклики, міграція
--	------------	--	-------------------	----------------------

2. Аналітичний блок «Україна та європейська інтеграція»

1. Визначте ключові реформи України після підписання Угоди про асоціацію з ЄС.
2. Оцініть, наскільки вони відповідають «копенгагенським критеріям».
3. Обговоріть, які сфери залишаються проблемними (суди, антикорупція, захист прав меншин).

3. Міні-дискусія в підгрупах

- Група 1: *«Україна вже інтегрована у європейський політичний простір».*
 - Група 2: *«Україна ще зберігає пострадянські риси політичної системи».*
 - Після виступів кожна група формулює 3 аргументи «за» і 3 аргументи «проти».
4. SWOT-аналіз політичної системи України

Сильні сторони	Слабкі сторони	Можливості	Загрози
Демократичні вибори, активне громадянське суспільство	Корупція, олігархія, слабка судова влада	Євроінтеграція, міжнародна підтримка	Війна, зовнішній тиск, гібридні загрози

5. Творче завдання «Дорожня карта реформ»

1. Складіть перелік з 5 реформ, які найбільше наблизять Україну до ЄС.
2. Презентуйте їх як «урядовий план» (можна у форматі інфографіки чи короткої презентації).

Завдання для самостійної роботи:

1. Доповідь: «Україна як частина європейського політичного простору: виклики та перспективи».
2. Порівняльна таблиця: Україна – Польща – Литва (форми правління, роль парламенту, стан партійної системи).
3. Презентація: «Європейська інтеграція та трансформація політичної системи України».
4. Аналітична робота: дослідіть останній звіт ЄС про прогрес України. Визначте, які реформи визнані успішними, а які потребують продовження.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ

Відповідно до навчального плану, кожен студент має виконати індивідуальне науково-дослідне завдання.

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ) є важливою складовою навчального процесу, спрямованою на розвиток самостійного мислення, аналітичних навичок та здатності до наукового дослідження. Виконання таких завдань дозволяє студентам глибше зануритися в тематику дисципліни, розвинути навички критичного аналізу та самостійного пошуку інформації. Це не лише сприяє закріпленню теоретичних знань, але й допомагає студентам застосовувати їх на практиці, що є важливим аспектом підготовки кваліфікованих фахівців.

ІНДЗ є видом позааудиторної самостійної роботи, яка виконується студентами під керівництвом викладача. Ці завдання сприяють закріпленню теоретичних знань, отриманих під час лекцій та семінарів, а також розвитку практичних навичок у дослідженні конкретних проблемних питань. Вони допомагають студентам навчитися самостійно планувати свою роботу, ефективно використовувати час та ресурси, а також розвивати навички наукового письма та презентації результатів дослідження.

Мета ІНДЗ

Метою ІНДЗ є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчальної дисципліни. Виконання ІНДЗ сприяє розвитку навичок самостійної роботи, критичного мислення та здатності до наукового аналізу.

Завдання ІНДЗ

1. Поглиблення теоретичних знань з дисципліни.
2. Розвиток навичок самостійного пошуку та аналізу інформації.
3. Формування вмінь критичного мислення та наукового аналізу.
4. Розвиток навичок підготовки наукових доповідей та презентацій.
5. Вироблення вмінь систематизації та узагальнення отриманих знань.

Структура ІНДЗ

ІНДЗ складається з кількох основних частин, які забезпечують логічну послідовність викладення матеріалу та повноту розкриття теми:

1. Вступ: короткий огляд теми, обґрунтування її актуальності та мети дослідження.
2. Теоретична частина: огляд основних теоретичних положень, що стосуються теми дослідження.
3. Аналітична частина: аналіз зібраної інформації, виявлення основних тенденцій та закономірностей.
4. Дослідна (проектна) частина: опис проведених досліджень, експериментів або проектних розробок.
5. Висновки: узагальнення результатів дослідження, формулювання основних висновків та рекомендацій.
6. Перелік використаної літератури: список джерел, використаних під час підготовки ІНДЗ.
7. Додатки: додаткові матеріали, які ілюструють результати дослідження (графіки, таблиці, діаграми тощо).

Критерії оцінювання ІНДЗ

Оцінювання ІНДЗ проводиться за такими критеріями:

- Самостійність виконання: ступінь самостійності студента у виконанні завдання.
- Логічність і послідовність викладення матеріалу: чіткість та логічність структури роботи.
- Повнота розкриття теми: глибина та повнота аналізу обраної теми.
- Обґрунтованість висновків: аргументованість та обґрунтованість зроблених висновків.
- Використання джерел: якість та різноманітність використаних джерел інформації.
- Якість оформлення: відповідність роботи вимогам до оформлення наукових робіт.

Рекомендації щодо виконання ІНДЗ

1. Планування роботи: розподіліть час на виконання кожного етапу роботи, враховуючи дедлайни.
2. Пошук інформації: використовуйте різноманітні джерела інформації (книги, статті, інтернет-ресурси).
3. Аналіз інформації: критично оцінюйте знайдену інформацію, виділяйте основні положення та тенденції.
4. Написання роботи: дотримуйтесь логічної структури роботи, чітко формулюйте думки та висновки.
5. Оформлення роботи: дотримуйтесь вимог до оформлення наукових робіт, звертайте увагу **на правильність цитування та оформлення списку літератури.**

Підсумки

Виконання ІНДЗ є важливим етапом у навчальному процесі, який сприяє розвитку наукових та дослідницьких навичок студентів. Результати виконання ІНДЗ можуть бути представлені на практичному занятті або подані викладачу для перевірки.

Оцінювання індивідуальних завдань проводять за 10 бальною шкалою.

Результати виконання ІНДЗ можуть бути викладені на практичному занятті з відповідної теми, або представлені викладачу для перевірки.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА

№ з/п	Завдання	Кількість годин
1	Поняття політичної системи та її функції. Структура політичної системи.	
2	Політична система і політичний режим.	
3	Стадії розвитку конституційної державності.	
4	Держава як базовий елемент політичної системи.	
5	Модель політичної системи Д.Істона.	
6	Характеристика функцій «входу» та «виходу» політичної системи.	
7	Форма правління і форма державного устрою.	
8	Місьцеве самоврядування: поняття та основні завдання.	
9	Функції управління: класифікація та проблеми розподілу.	
10	Інтернет-комунікації в політичній системі. «Електронний уряд».	
11	Політичні партії. Сучасні партійні системи.	
12	Парламентська форма правління в сучасному світі.	
13	Президентська форма правління в сучасному світі.	
14	Змішана (президентсько-парламентська) форма правління в сучасному світі.	
15	Шляхи та особливості становлення демократії Великої Британії. Неписана Конституція.	
16	Партійна система Великої Британії.	
17	Порівняльна характеристика радянського і німецького варіантів тоталітаризму.	
18	Тоталітаризм як політичний режим і соціокультурний феномен.	
19	Особливості та інструменти зовнішньої глобалізації. 50. Проблема стабільності політичних систем.	
20	Сутність та основні риси сучасної демократії.	
	Разом	10

ЗДОБУВАЧ ПРИ ВИКОНАННІ ІНДЗ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ, НЕ ДОПУСКАТИ АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.

Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів отриманих іншими особами, як результатів

власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання (відповідно до ст. 69 Закону України «Про вищу освіту»).

Види академічного плагіату:

копіювання;

перефразування;

компіляція;

використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;

подання як власних робіт (тез, аналітичних звітів, письмових робіт, есеїв тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

ПЕРЕЛІК ЗАПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Політична система Німеччини: федералізм і коаліційність.
2. Основні функції політичної системи в суспільстві.
3. Європейський Союз як наднаціональна політична система.
4. Політична система України: етапи розвитку (1991–2024).
5. Авторитарні режими: риси та приклади в Європі.
6. Конституційна еволюція України.
7. Поняття та функції політичних партій.
8. Політична система Литви.
9. Поняття виборчої системи.
10. Політична система Італії: багатопартійність і урядові кризи.
11. Роль партій у європейській інтеграції.
12. Політична система Франції: напівпрезиденталізм.
13. Характерні ознаки демократичного режиму.
14. Порівняльний метод у дослідженні політичних систем.
15. Політична система Чехії: парламентська демократія.
16. Вибірчі бар'єри та їх вплив на партійні системи.

17. ЄС і країни Центрально-Східної Європи: виклики демократизації.
18. Основні тенденції розвитку політичних систем у Європі XX–XXI ст.
19. Гібридні режими у Центральній та Східній Європі.
20. Вибірчі системи: пропорційна модель у країнах Європи.
21. Судова влада та її роль у європейських політичних системах.
22. Політична система Угорщини: від демократії до гібридного режиму.
23. Сучасні виклики для демократій у Європі.
24. Політична система Великої Британії: особливості та традиції.
25. Багатопартійні системи: приклади Німеччини, Італії, Нідерландів.
26. Інститути ЄС: Європейський парламент, Рада ЄС, Європейська комісія.
27. Політична система Швеції: соціал-демократична модель.
28. Тоталітарні елементи у політичних системах XX ст.
29. Партійна система України: проблеми та перспективи.
30. Поняття політичної системи: підходи в політології.
31. Виконавча влада в європейських країнах: моделі організації.
32. Популістські та радикальні партії у сучасній Європі.
33. Європейські стандарти демократичних виборів.
34. Політична система Латвії.
35. Політична система Іспанії: монархія та автономії.
36. Порівняння політичних систем України та Польщі.
37. Двопартійні системи в Європі: приклад Великої Британії.
38. Політична система Словаччини.
39. Роль Румунії та Болгарії у демократичних трансформаціях.
40. Партійні системи з домінуючою партією у Європі.
41. Політична система України: вплив війни на інститути влади.
42. Основні елементи політичної системи.
43. Порівняння політичної системи України та Литви.
44. Поняття політичного режиму.
45. Інститут президентства: європейська специфіка.
46. ЄС і політична система України.

- 47.Моделі місцевого самоврядування у Європі.
- 48.Виборча система Великої Британії (мажоритарна модель).
- 49.Виборча система зі змішаною моделлю у країнах Європи.
- 50.Політична система Естонії.
- 51.Конституційні монархії Західної Європи.
- 52.Порівняння політичної системи України та Угорщини.
- 53.Вплив ЄС на національні політичні системи країн-членів.
- 54.Функції політичних партій у європейських країнах.
- 55.Політична система Польщі після 1989 р.
- 56.Чи можлива уніфікація політичних систем у межах ЄС?
- 57.Судова реформа як виклик для політичних систем ЦСЄ.
- 58.Вплив глобалізації на політичні системи Європи.
- 59.Роль громадянського суспільства у політичній системі України.
- 60.Типологія політичних партій: кадрові, масові, універсальні.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи.

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Здобувач не володіє навчальним матеріалом, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань, ніколи не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; відповідь на запитання невпевнена, хаотична або відсутня. Систематично відсутнє рішення практичних завдань.
	1 бал	Здобувач володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, показує слабе знання понятійного апарату та невміння працювати з джерелами інформації. Відповідь містить суттєві помилки у визначенні понять.
	2 бали	Здобувач активно працює на практичному занятті. Вільно володіє програмним матеріалом, демонструє розуміння та

		засвоєння матеріалу, набуті навички та вміння самостійно опрацьовувати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, ставити і розв'язувати наукові проблеми, розмірковувати, робити власні висновки. В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Уміє розмірковувати, робити власні висновки. Вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми, теми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; активно, дуже добре працює в парі/групі/команді; здатний публічно представити матеріал у вигляді презентації, відповідей на запитання тощо. Відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання..
Самостійна робота	0 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	1 бал	Здобувач виконує більшість видів практичних завдань і самостійної роботи. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками суттєвого характеру.
	2 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань, успішно, комплексно вирішує поставлені завдання. Виконання завдань характеризується повнотою з декількома помилками не суттєвого характеру

	3 бали	Здобувач виконує всі види практичних завдань і самостійної роботи. Вміє застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних завдань. Бездоганно, творчо розв'язує типові, комбіновані й нестандартні задачі різними способами, здатний проаналізувати й узагальнити отриманий результат. Вміє самостійно опрацьовувати матеріал, вести пошук необхідної наукової інформації, зокрема й електронної, аналізувати й передавати її.
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (доповідь)	0 балів	Доповідь не якісна, тема не розкрита, не вірно визначені об'єкт, предмет і гіпотеза дослідження, метод не відповідає тематиці та поставленій задачі, теоретичний аналіз відсутній, автор(ка) не в змозі презентувати матеріал в аудиторії. Презентація не зараховується тому що є плагіатом або запозичена з мережі Інтернет
	1 бал	Зміст доповіді не відповідає плану, інформація не точна або пропущена, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, відсутні висновки та узагальнення і внутрішня логічна послідовність. Доповідь не є результатом творчої праці. Проблема не розкрита або дана інформація не в контексті завдання. Доповідь не відображає зміст роботи, автор(ка) не володіє предметом дослідження. Виконані завдання частково є результатом власної оригінальної роботи. Не продемонстровано аналіз і редагування згенерованого ШІ тексту, не застосовано критичне мислення, не оцінюються доречність, точність та надійність отриманої інформації. Презентація повністю не відповідає вимогам щодо обсягу, оформлення та викладу змісту, багато її частин не має відношення до теми дослідження. Презентація здається випадковою, нашвидку зробленою, чи незакінченою. Наявні значні фактичні

		помилки, незрозумілості та нерозуміння теми. За змістом і структурою доповідь і презентація не відповідають вимогам і фаху. Оформлення і мова суттєво не відповідають академічним стандартам. Не вказано, які частини були створені за допомогою ШІ. Не надано опис процесу взаємодії з генеративним ШІ, включаючи використані запити та методи обробки отриманих результатів генерації. Презентація здається випадковою, нашвидку зробленою, чи незакінченою. Наявні значні фактичні помилки, незрозумілості та нерозуміння теми. Оформлення тексту доповіді і презентації має суттєві недоліки. Або презентація відсутня. Автор(ка) не може презентувати матеріал в аудиторії, не може відповісти на питання від аудиторії.
2 -3 бали		Доповідь не дуже якісна, не опрацьована актуальність теми, теоретичний аналіз дано описово, змістовний матеріал представлений схематично, тема не розкрита, частина значимої інформації відсутня, робота не відповідає обсягу, її оформлення не відповідає вимогам. Автором(кою) представлено власну позицію за даною проблематикою на побутовому рівні без аргументації, висновки є нелогічними і необґрунтованими, творчий підхід відсутній. Виконані завдання частково є результатом власної оригінальної роботи. Не продемонстровано аналіз і редагування згенерованого ШІ тексту, не застосовано критичне мислення, не оцінюються доречність, точність та надійність отриманої інформації. Надано фрагментарний опис процесу взаємодії з генеративним ШІ, включаючи використані запити та методи обробки отриманих результатів генерації. У виконанні презентації наявні суттєві недоліки і є окремі недоліки у її оформленні. Побудова презентації не дає чіткого уявлення про

		тему дослідження. Презентація погано організована, без творчих знахідок, багато необхідних елементів пропущені. В ній не визначені ключові положення, інформація не точна, на більшість запитань не можливо знайти відповідь. За змістом і структурою презентація не відповідає вимогам, відсутня логіка. Оформлення і мова мають суттєві недоліки щодо відповідності академічним стандартам. Автор(ка) не впевнено презентує матеріал в аудиторії, губиться у відповідях на питання від аудиторії, відповіді на запитання фрагментарні, або відсутні.
	4-5 балів	Доповідь задовільна, загалом відповідає вимогам, теоретичний аналіз містить неточності, змістовний матеріал представлений схематично, проблема розкрита при формальному використанні фахових термінів, наявні ознаки компіляції, відсутні узагальнення. Поручена логіка представленого матеріалу. Деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими. Власна думка не достатньо аргументована фактами, творчий підхід відсутній. Виконані завдання частково є результатом власної оригінальної роботи. Частково продемонстровано теоретичний аналіз згенерованого III тексту, але не представлено навички його редагування, не застосовано критичне мислення, не оцінюються доречність, точність та надійність отриманої інформації. Наочні матеріали представлені в презентації мають фрагментований характер й не відображають зміст передбачуваного дослідження. За змістом і структурою доповідь і презентація є логічні й фахові, але частково не відповідають вимогам. Оформлення і мова частково не відповідають академічним стандартам. Не завжди вказано, які частини були створені за допомогою III. Автор(ка) не впевнено презентує матеріал в аудиторії, губиться у відповідях на питання від аудиторії.

	6-7 балів	Доповідь якісна із незначними порушеннями, опрацьована актуальність теми. Представлено власну точку зору при розкритті проблеми. Проблема розкрита з використанням сучасного аналітичного і методологічного інструментарію, основних термінів і понять у контексті відповіді (теоретичні зв'язки й обґрунтування не присутні або явно не простежуються). Дано аргументацію своєї думки з опорою на факти, є творчий підхід. Проте наукове обґрунтування виконано схематично, позиція автора(ки) і наукові/навчальні тексти формально узгоджені, зустрічається порушення логіки викладу. Аналіз літературних джерел зроблений поверхнево, інколи відсутні узагальнення, наукова полеміка, авторські висновки, посилання на першоджерела. Виконані завдання є результатом власної оригінальної роботи. Проведено інтерпретаційний аналіз і редагування згенерованого ІІІ тексту, застосовано критичне мислення, але не оцінюються доречність, точність та надійність отриманої інформації. Презентація виконана з дотриманням академічних вимог. У цілому, за змістом і структурою доповідь і презентація відповідають вимогам, логічні, фахові. Оформлення і мова відповідають академічним стандартам. Наявні вказівки, які частини були створені за допомогою ІІІ. Автор(ка) впевнено презентує матеріал в аудиторії, але губиться у відповідях на питання від аудиторії.
	8-9	Доповідь якісна, актуальність теми повністю розкрита із зазначенням невирішених раніше аспектів, правильно визначені об'єкт і предмет власного дослідження, метод відповідає тематиці та поставленій задачі. Автор(ка) демонструє вміння використовувати у дослідженні сучасний аналітичний і методологічний

		інструментарій, працювати з літературними джерелами, в логічній послідовності проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань, формулювати висновки за темою дослідження. Представлено власну точку зору (позицію, ставлення) при розкритті проблеми. Проблема розкрита на теоретичному рівні, з обґрунтуваннями, з достатнім використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Власна думка аргументована фактами, є творчий підхід. Виконані завдання є результатом власної оригінальної роботи. Презентація виконана самостійно і відповідає встановленим академічним вимогам, тема розкрита, усі її частини містять важливі твердження за темою дослідження, відображає глибокий пошук при дослідженні та застосування навичок мислення високого рівня, привертає увагу аудиторії, але має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему дослідження, мають місце окремі недоліки не принципового характеру у виконанні презентації та її оформленні. Автор(ка) вільно презентує матеріал в аудиторії, впевнено відповідає на питання від аудиторії, але подекуди може припускатися незначних помилок. Доповідь і презентація підготовлені без використання ШІ, але його застосування було здійснено для пошуку джерел, що містять позиції та думки вчених про напрями та способи вирішення поставленого завдання (з обов'язковим посиланням на відповідні джерела).
	10 балів	Подана у доповіді інформація чітка і зрозуміла. Автор(ка) демонструє вміння використовувати у дослідженні сучасний аналітичний і методологічний інструментарій, творчий підхід, самостійність, оригінальність в опрацюванні матеріалу. Відображена світоглядна позиція автора(ки), його/її

		погляд на сутність проблеми. Проблема розкрита на теоретичному рівні, у зв'язках і з обґрунтуваннями, з точним і повним використанням фахових термінів і понять у контексті відповіді. Робота логічна, послідовна, композиційно чітка. Дано аргументацію своєї думки з опорою на реальні факти, узагальнення і висновки дозволяють чітко визначити авторську позицію. Доповідь логічна, повна, стисла, проілюстрована бездоганно оформленими наочними матеріалами. Відповіді на запитання правильні, стислі, аргументовані. Презентація виконана самостійно і відповідає змісту темі дослідження; хід дослідження представлений чітко, структуровано і логічно; тему розкрито повно й різнобічно; дотримані всі вимоги щодо технічного й естетичного оформлення роботи й орфографічного стандарту. У презентації відображено глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач. Малюнки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації. Робота виконана творчо і самостійно. Презентація характеризується оригінальністю. Доповідь і презентація підготовлені без використання ІІІ.
Підсумкова контрольна робота	0	Здобувач менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – не достатній рівень знань
	1 -2 бали	Здобувач не менше ніж на 30% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	3-4 бали	Здобувач не менше ніж на 50% завдань надав правильну відповідь – початковий рівень знань
	5-6 балів	Здобувач на 51% - 70% завдань надав правильну відповідь – середній рівень знань
	7-8 балів	Здобувач на 71% - 90% завдань надав правильну відповідь – достатній рівень знань
	9-10 балів	Здобувач на 91% - 100% завдань надав правильну відповідь – високий рівень знань

--	--	--

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Навчальна дисципліна «Політичний аналіз та консалтинг» за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі екзамену на який відводиться 20 балів. Здобувач вищої освіти може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів не менше як 40. Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Оцінка за екзамен не може бути меншою за кількість накопичених ним балів

Бали	Критерії
0 балів	Відповіді на запитання відсутні.
1-5 балів	Відповіді на запитання безсистемні, неповні, невпевнені, що свідчить про незнання основного матеріалу, допущено помилки у визначенні понять та категорій, невміння узагальнювати. Відсутні приклади практичного використання.
6-10 балів	Здобувач виявляє розуміння основних положень питання, але спостерігається значна поверховість знань; визначення термінів і понять не зовсім чітке, висновки і узагальнення аргументовані слабо, в них мають місце помилки і невірне тлумачення. Здобувач не в змозі надати наукове пояснення практичним подіям.
11-15 балів	Відповіді на запитання загалом правильні, але виклад матеріалу недостатньо систематизований, окремі знання недостатньо глибокі, у висновках і узагальненнях є окремі неточності. Здобувач намагається аналізувати реальні події на теоретичних засадах, робити власні висновки, проте припускається незначних помилок у наведені прикладів практичного використання.
16-20 балів	Відповідь на запитання є повною, змістовною і вичерпною. Здобувач виявляє правильне розуміння теоретичного та нормативного матеріалу, робить доказові висновки і узагальнення, пов'язані з явищами навколишнього життя, майбутньою спеціальністю.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 A)	Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у сфері політичного менеджменту. При виконанні практичних завдань проявляє вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включається в обговорення, відстоює власну точку зору в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
Добре (82-89 B)	Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але припускається несуттєвих помилок. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.
Добре (74-81 C)	Здобувач на достатньому рівні володіє навчальним матеріалом, знає основні теоретичні положення, що відповідають програмі навчальної дисципліни, аналізує можливі практичні ситуації та вирішує їх, але припускається помилок які усуває за підтримки з боку викладача або однокурсників. Пояснює основні положення, дає правильні відповіді щодо зміни психологічних форм, методів роботи у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.
Задовільно (64-73 D)	Здобувач розуміє основні положення навчальної дисципліни, котрі є визначальними і орієнтується у напрямі вирішення практичних завдань. Здобувач розуміє практичні завдання, має пропозиції щодо напрямку їх вирішення. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість

	неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників.
Задовільно (60-63 E)	Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії. але відсутнє глибоке розуміння логіки при аналізі задач.
Незадовільно (35-59 FX)	Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.
Незадовільно (0-34 F)	Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Оцінювання: індивідуальне опитування, колективна співбесіда, перевірка виконання практичних завдань, письмове опитування, презентація результатів самостійної роботи, екзамен.

Демонстрування результатів навчання: дискусія, усні доповіді, робота в парах, робота в команді, презентація результатів самостійної роботи.

Розподіл балів, які отримують здобувачі за результатами поточного і підсумкового контролю

Поточний контроль (практичні заняття, самостійна робота, ІНДЗ)			ІНДЗ	екзамен	Сума
Теми	Бали	Разом	0–10	0–20	0–100
Тема 1	0–10				
Тема 2	0–10				

Тема 3	0–10	0–70			
Тема 4	0–10				
Тема 5	0–10				
Тема 6	0–10				
Підсумкова контрольна робота	0–10				

Шкала оцінювання за всіма видами контролю:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка а ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Applebaum A. Twilight of Democracy: The Seductive Lure of Authoritarianism. New York : Doubleday, 2020. 224 p.
2. Ahlers A. L., Stichweh R. (Eds.). Democratic and Authoritarian Political Systems in 21st Century World Society. Bonn ; Berlin : Transcript, 2020. 280 p.
3. Монолатій І. С. Теорія політичних партій та партійних систем : навч. посіб. Івано-Франківськ : ПНУ імені Василя Стефаника, 2019. 210 с.
4. Політико-правова система України : підручник / за ред. В. М. Кириченка Ю. В. Кириченка Ю. М. Соколенка. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 472 с.
5. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / за ред. Г. І. Зеленька. Київ : ІПіЕНД НАН України, 2023. 390 с.
6. Reid Henry S. Empire of Democracy: The Remaking of the West Since the Cold War. London : John Murray, 2019. 512 p.

Допоміжна література

1. Каменчук Т. О. Вплив пандемії на світовий політичний порядок та оцінка можливих наслідків // Вісник ДонНУ імені Василя Стуса. Серія «Політичні науки». 2022. № 7. С. 78–83.
2. Каменчук Т. О. Концепція «етнічної демократії» в дослідженні політичних режимів: критичний аналіз / Тетяна Олегівна Каменчук // Політикус : наук. журнал. – 2023. – № 2. – С. 7–15.
3. Каменчук Т. О. Методичні рекомендації щодо проведення самостійної роботи з курсу «Політичні системи європейських країн» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 052 «Політологія», денної та заочної форм навчання). Одеса : Університет Ушинського, 2024. 29 с.
4. Caramani D. (Ed.). Comparative Politics. Oxford : Oxford University Press, 2023. 480 p.
5. Чорний В. С. Основи сучасної воєнно-політичної політики України // Цюрупа М. В. Основи сучасних політичних і правових знань. Київ : Вадекс, 2020. С. 180–230.
6. Цюрупа М. В. Основи сучасних політичних і правових знань : навч. посіб. Київ : Вадекс, 2020. 300 с.
7. Ekiert G., Hanson J., Lubenow K. Democracy and Authoritarianism in the 21st Century: A Sketch. Cambridge : Harvard University, 2023. 56 p.
8. Гурик М. І., Гончарук-Чолач Т. В., Левчук О. О. Посібник з політології. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 280 с.
9. Орел М. Г. Теоретичні основи державного управління у сфері політичної безпеки : монографія. Київ : Поліграф Плюс, 2019. 248 с.
10. Остапеч Ю., Сліпечка Ю. Трансформація партійної системи України в умовах війни // Теоретичні та практичні аспекти політичного розвитку в Україні. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. С. 220–230.
11. Романюк А. С. Криза політичних партій України: тенденції та перспективи // Теоретичні та практичні аспекти політичного розвитку в Україні. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. С. 210–219.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт.
URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>
2. Голос України. Газета Верховної Ради України. URL : www.uamedia.visti.net/golos

3. Економіка України. Політико-економічний журнал. URL : <http://www.economukraine.com.ua/>
4. Кабінет Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua
5. Макроекономічна статистика. Національний банк України. URL : <http://www.bank.gov.ua>.
6. Міністерство економіки. URL : www.me.gov.ua
7. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>
8. Національна Парламентська бібліотека України URL : <http://www.nplu.kiev.ua/>
9. Одеська національна наукова бібліотека : офіційний сайт URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
- 10.Офіційний WEB- сайт МВФ. URL : <http://www.imf.org>
- 11.Офіційний сайт Державного комітету статистики України: URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- 12.Українська асоціація маркетингу URL : <http://uam.in.ua/rus/projects/marketing-in-ua/>

Інформаційно-аналітичні сайти

1. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL : <http://www.ipiend.gov.ua/>
2. Сайт Українського незалежного центру політичних досліджень URL : <http://www.ucipr.kiev.ua/>
3. Сайт Українського центру політичного менеджменту URL : <http://www.politik.org.ua/>
4. Сайт Інтернет-портал аналітичних центрів України : <http://www.intellect.org.ua>
5. Сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій: <http://www.ier.com.ua>